

Begreppsmodell för Metadatanhantering

VÄL HANTERADE MILJÖDATA KOMMER TILL NYTTA OCH GÖR SKILLNAD FÖR MILJÖN

Version 1.5, 2020-10-13

Begreppsmodellen för metadatahantering är framtaget som bilaga till Rekommendationer för metadatahantering samt förvaltas och uppdateras av Förvaltningsgruppen för Strategi för miljödatahantering under Miljöinformationsrådet.¹

Havs
och Vatten
myndigheten

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVÄRIEÄMBETET

Jordbruks
verket

Sveriges
Kommuner
och Regioner

¹ <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Digitalisering-inom-miljoområdet--Smartare-miljoinformation/Miljoinformationsradet/>

Inledning

Begreppsmodellen för metadatahantering beskriver de begrepp som används inom metadatahantering samt hur dessa begrepp är sinsemellan relaterade.

Metadata beskriver egenskaper hos informationsmängder, såsom källa, ägare och kvalitetsnivå. Metadata kan också beskriva en tjänst som förmedlar en informationsmängd. Metadata flödar från en producent av metadata till en mastermetadatakatalog, och från en metadatakatalog till en konsument av metadata. Struktur och format för metadata styrs av metadataprofiler.

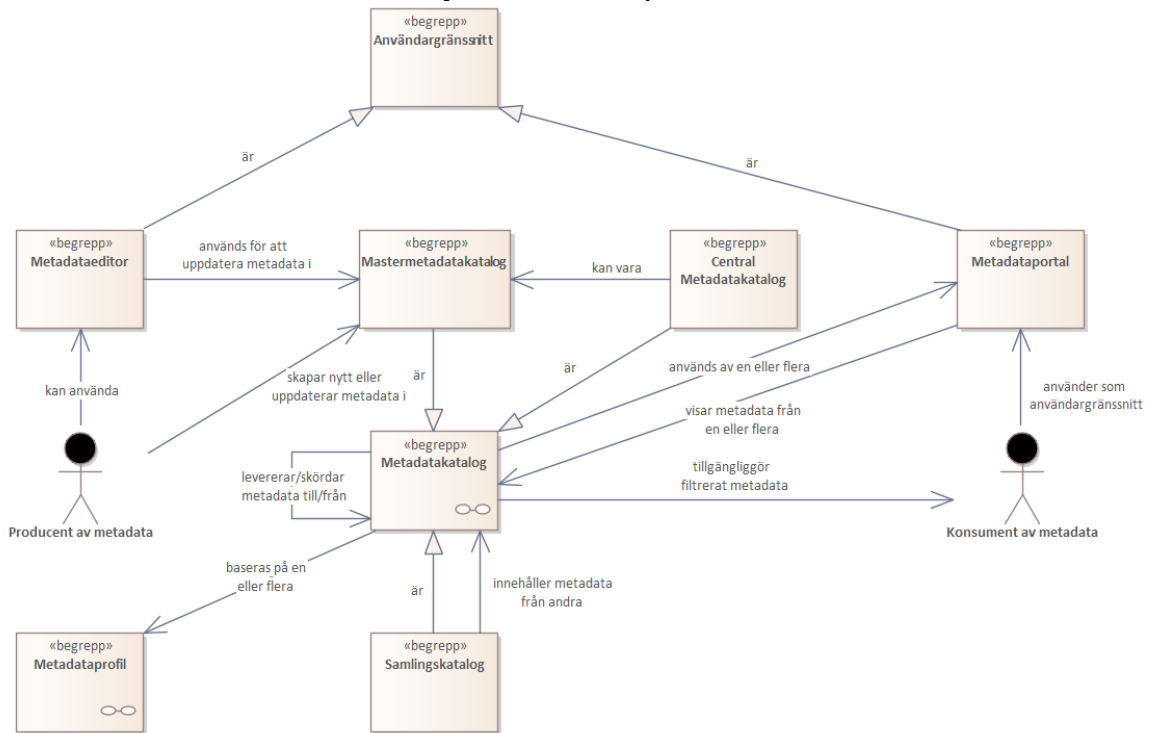

Diagram: Metadatahantering

Producenter och konsumenter av metadata kan vara människor eller IT-system såväl inom som utanför den egna organisationen.

Metadatakataloger (interna eller externa) kan agera producenter av metadata. Dessa uppdaterar på olika sätt en annan metadatakatalog via maskinella gränssnitt. Användare producerar metadata via en metadataeditor som stödjer olika metadataprofiler. Metadataeditorn har ett användargränssnitt som stödjer skapande, ändring, borttag och läsning av metadataposter och uppdaterar mastermetadatakataloger.

En mastermetadatakatalog lagrar originalet av metadata. En organisation kan ha flera mastermetadatakataloger, till exempel i form av en central metadatakatalog och en metadatakatalog för myndighetspublikationer.

Den centrala metadatakatalogen samlar metadata om organisationens samtliga informationsmängder samt eventuellt även metadata för organisationens tjänster och IT-

system. Vissa metadata kan lagras i den centrala metadatakatalogen som original, andra som kopior hämtade från andra mastermetadatakataloger.

Konsumenter av metadataposter i en metadatakatalog kan vara metadaportaler, andra metadatakataloger eller verksamhetsstödsystem. Vid tillgängliggörande för externa konsumenter kan exponeringen av metadata behöva begränsas, tex. via bortfiltrering av metadataelement som innehåller personuppgifter eller känslig/sekretessbelagd information.

Diagram med begrepp och deras inbördes relationer inom metadatahantering

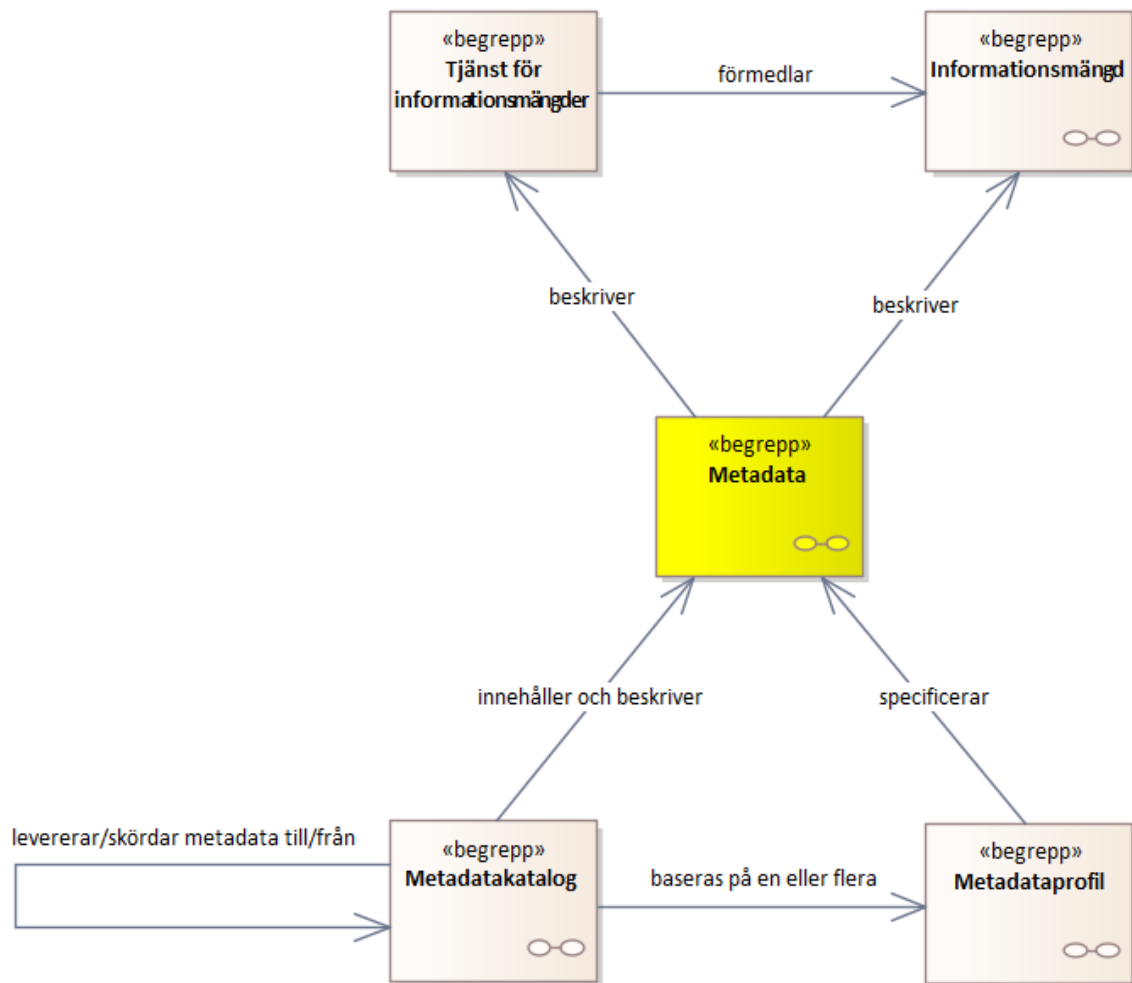
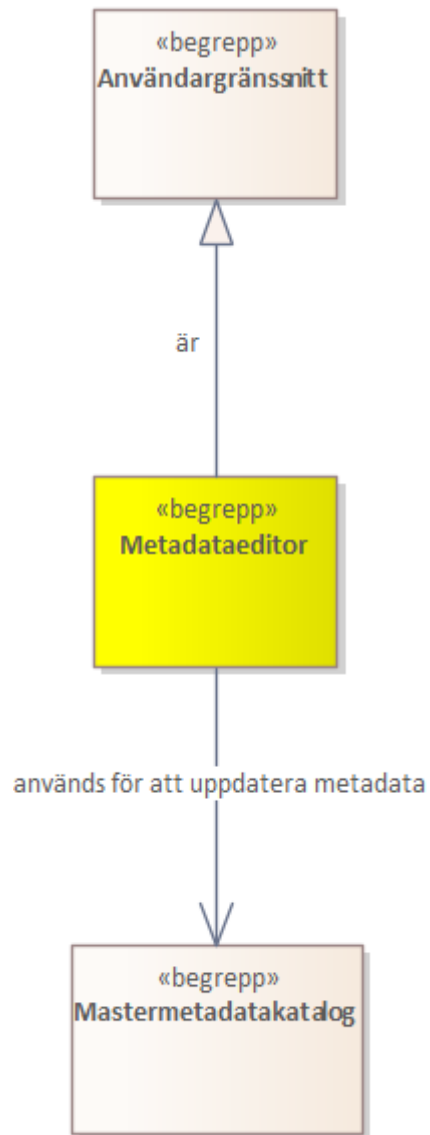

Diagram: Begreppet Metadata

Diagram: Begreppet Metadataeditor

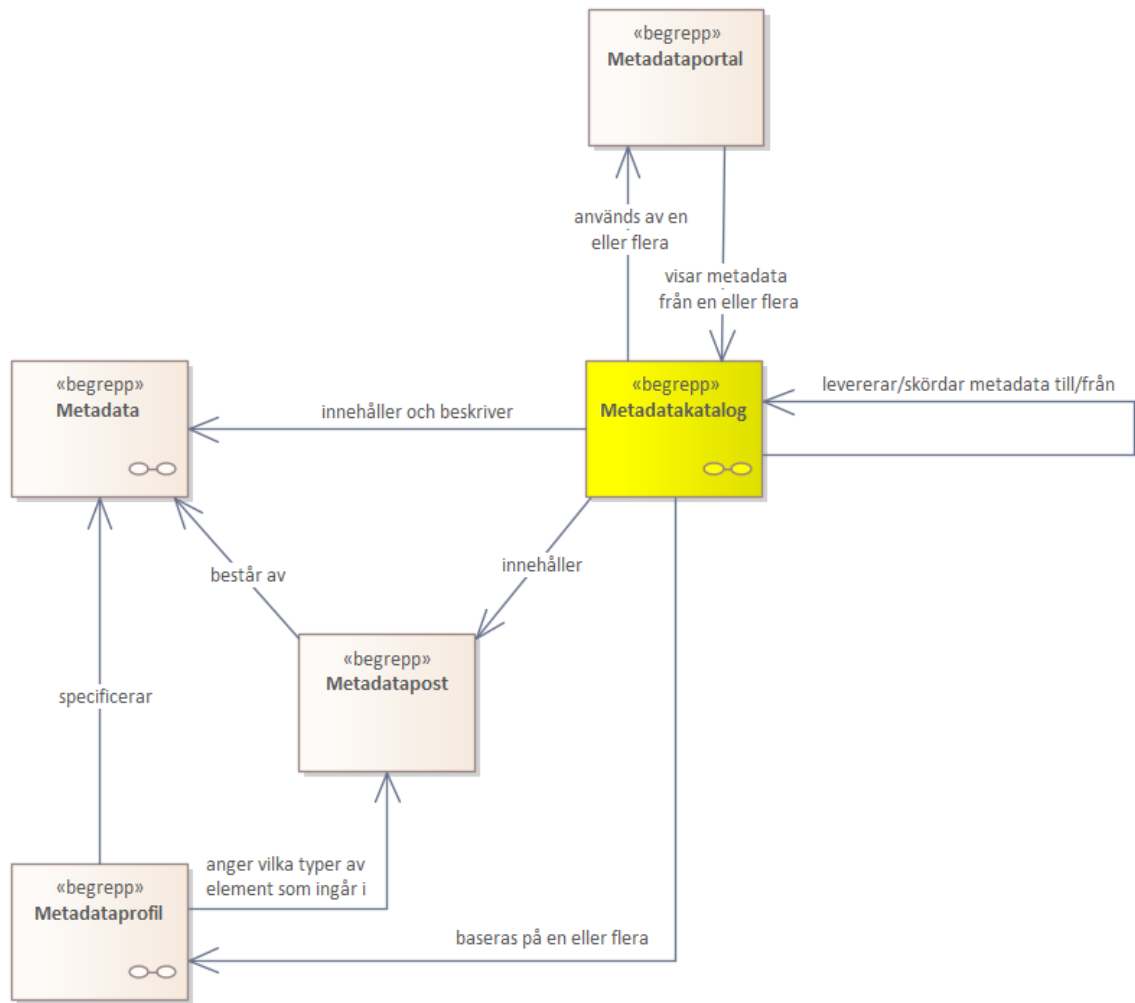
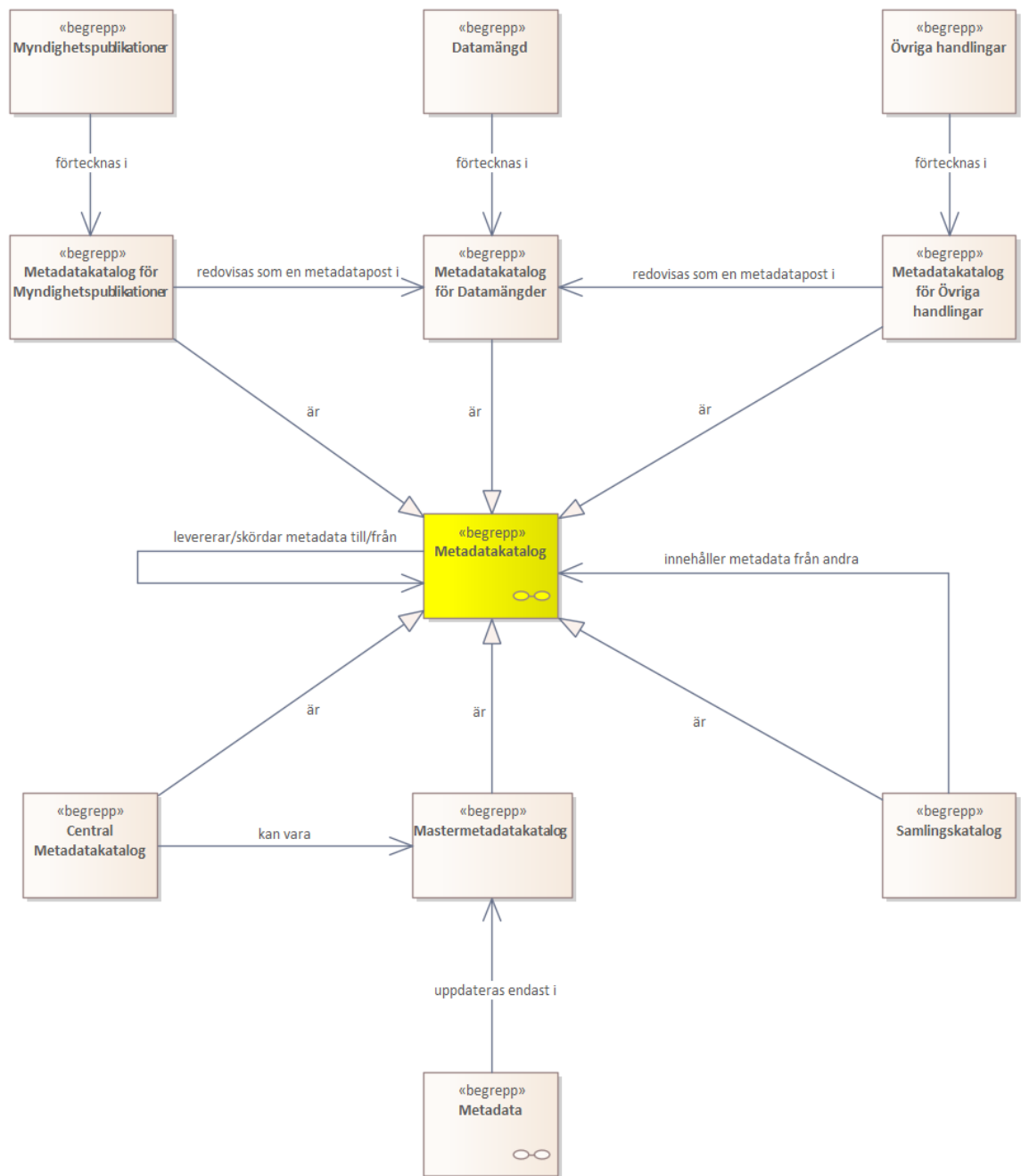
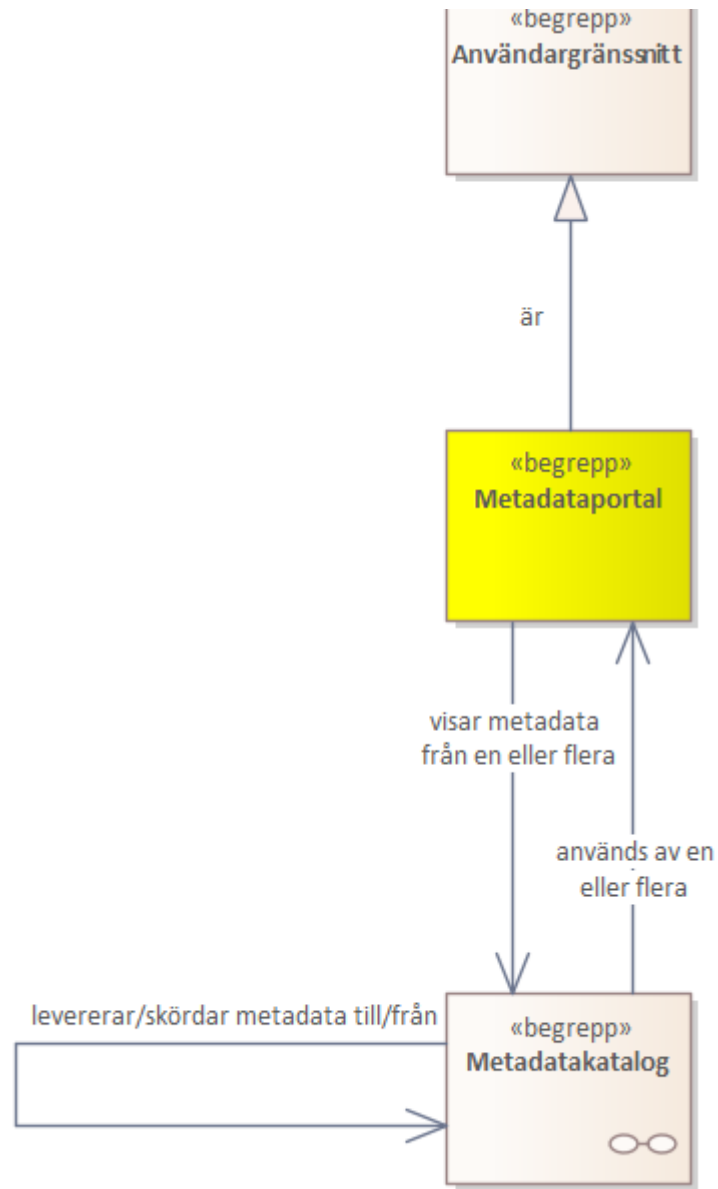

Diagram: Begreppet Metadatakatalog

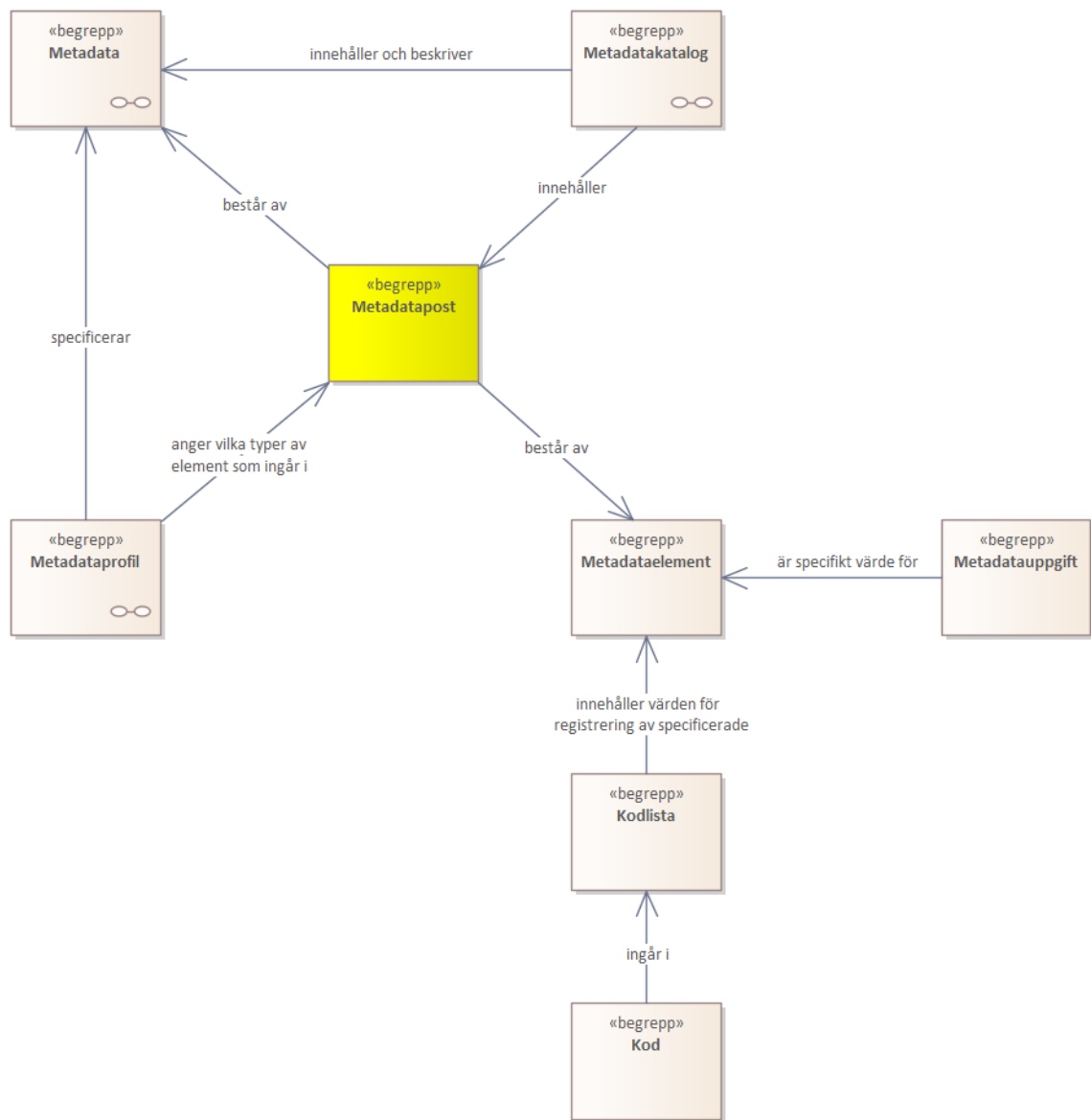

Diagram: Begreppet Metadataatalog med varianter

Diagram: Begreppet Metadataportal

Diagram: Begreppet Metadatapost

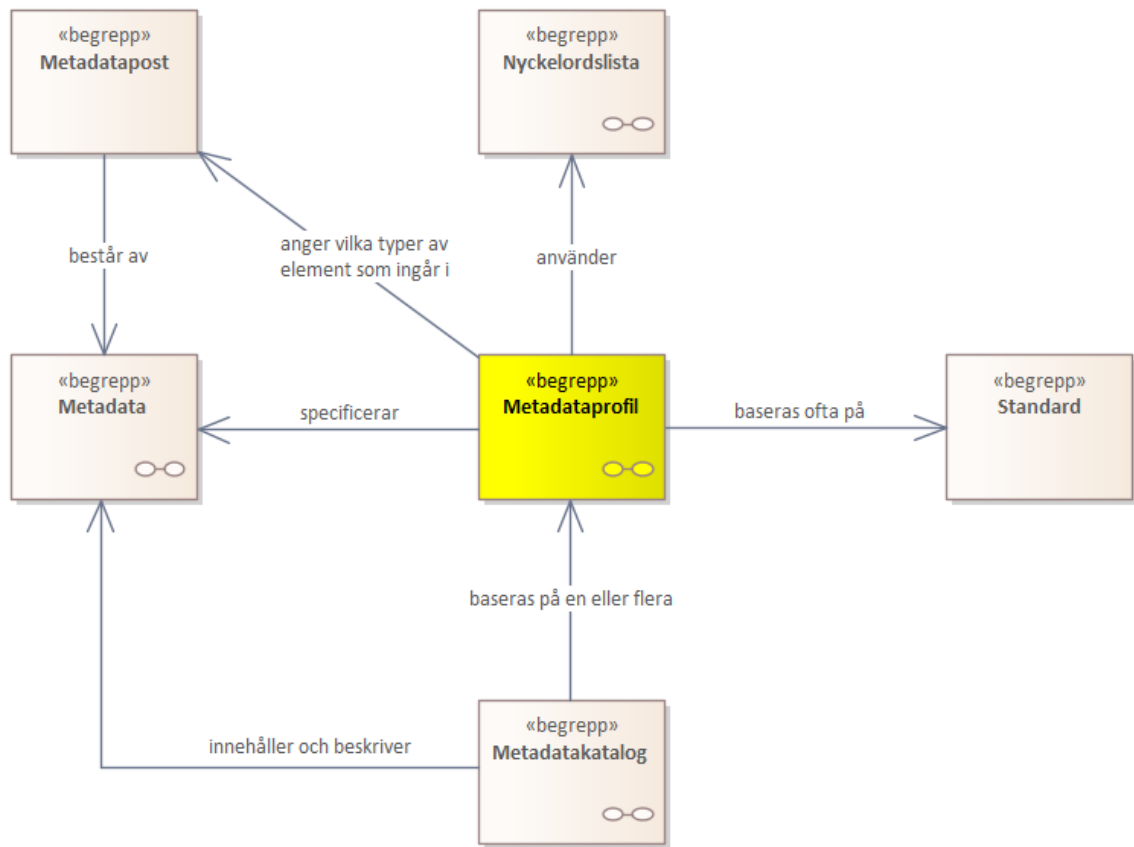
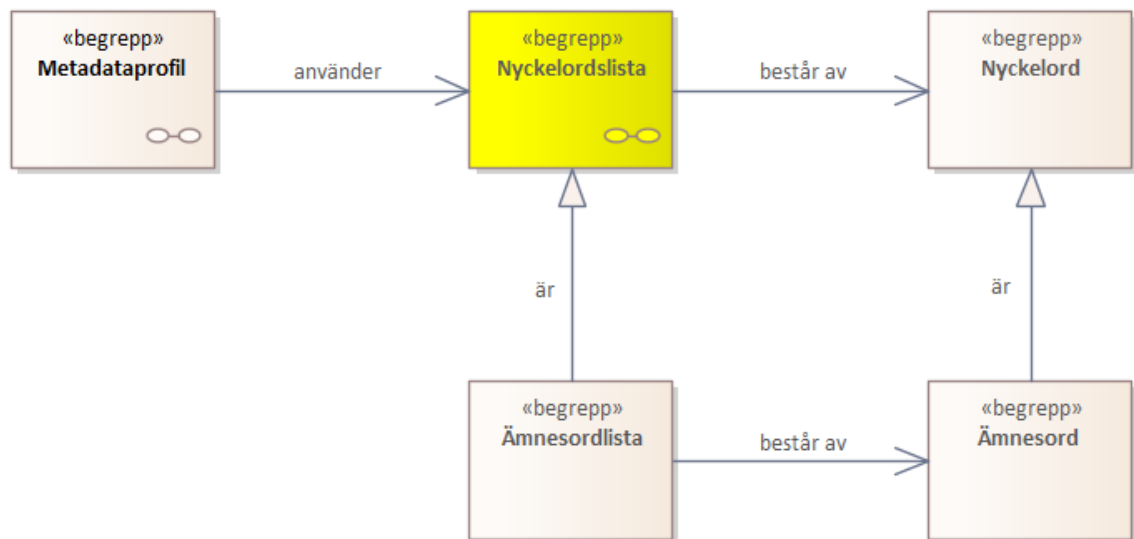

Diagram: Begreppet Metadataprofil

Diagram: Begreppet Nyckelordslista

Beskrivningar av begrepp inom metadatanhantering

Användargränssnitt

Alla komponenter i ett interaktivt system (maskin eller programvara), som ger användaren information och kontrollmöjligheter för att utföra specificerade uppgifter med det interaktiva systemet.

Källa: ISO 9241-110

Central Metadatakatalog

En central metadatakatalog, med dess metadataposter, utgör dels organisationens förteckning över myndighetens informationsmängder, dels underlag för organisationens PSI-förteckning.

Vissa metadata kan lagras i den centrala metadatakatalogen som original, andra som kopior hämtade från andra mastermetadatakataloger.

En central metadatakatalog:

- utgör en förteckning över organisationens samtliga aktuella informationsmängder
- stödjer behov av att enkelt ta reda på vilken information/data som finns att tillgå, och var den kan hämtas
- möjliggör spridning av organisationens informationsmängder
- möjliggör för maskinella gränssnitt att hämta metadata om organisationens informationsmängder (exempelvis via skördning från olika metadatakataloger)
- ger möjlighet för andra myndigheter, privata aktörer och allmänheten att via tillgängliga sökfunktioner hitta, förstå och få reda på hur man kommer åt den information/data som organisationen råder över.

Källa: Naturvårdsverket

Datamängd

En systematisk strukturerad mängd digital information. Ibland används ”dataset”.

Källa: [DIGG](#)

Informationsmängd

Information som är avgränsad för ett visst ändamål.

Källa: MSB:s föreskrifter om statliga myndigheters informationssäkerhet (MSBFS 2016:1)

Kod

Data som skapats enligt bestämda regler och som inte kan tolkas direkt.

Källa: [Rikstermbanken](#)

Kodlista

Öppen värdelista som kan utökas.

Källa: Lantmäteriet: [Riktlinjer för tillhandahållande av harmoniserade datamängder](#)

Mastermetadatakatalog

En mastermetadatakatalog innehåller originalet till metadata. Den utgör därför källa (master) till metadata. För varje mastermetadatakatalog finns ett användargränssnitt, i

form av en metadataeditor, där mastermetadata kan skapas, ändras eller raderas. En mastermetadatakatalog kan även uppdateras via maskinella gränssnitt, tex från verksamhetsstödssystem. All uppdatering av metadata i en mastermetadatakatalog ska göras under behörighetskontroll samt övervakning med spårbarhet av händelser.

Källa: Naturvårdsverket

Metadata

Data som definierar och beskriver andra data.

Källa: [Rikstermbanken](#)

Information som beskriver data och tjänster så att sökning, inventering och användning av data och tjänster möjliggörs.

Källa: [Inspiredirektivet](#)

Metadata beskriver t.ex. informationsmängder (av typerna arkivhandlingar, myndighetspublikationer och datamängder). Metadata beskriver innehåll, sammanhang och struktur hos handlingar och deras hantering över tid. Det gör det möjligt att registrera, söka och hitta, få förståelse för, använda, sprida, kontrollera och bevara informationen.

Källa: Naturvårdsverket

Metadataeditor

Användargränssnitt för att skapa, uppdatera samt ta bort metadata i en mastermetadatakatalog, baserat på de metadataprofiler som mastermetadatakatalogen stödjer.

Källa: Naturvårdsverket

Metadataelement

Separat och urskiljbar del av metadata

Synonym: Attribut

Källa: [ISO 19115-1:2014](#)

Metadatakatalog

Digitalt register, databas eller förteckning som innehåller metadataposter. Katalogen har ett digitalt gränssnitt med standardiserade funktioner för att söka, skapa, uppdatera och ta bort metadataposter.

Källa: Naturvårdsverket

Metadatakatalog för Datamängder

Metadatakatalog som innehåller metadataposter för datamängder

Källa: Naturvårdsverket

Metadatakatalog för Myndighetspublikationer

Metadatakatalog som innehåller metadataposter för myndighetspublikationer

Källa: Naturvårdsverket

Metadatakatalog för Övriga handlingar

Metadatakatalog som innehåller metadataposter för övriga handlingar

Källa: Naturvårdsverket

Metadataportal

Användargränssnitt (ofta webbaserat) för visning av, samt sökning efter, metadata i en eller flera metadata kataloger.

Källa: Naturvårdsverket

Metadatapost

En metadatapost består av ett antal metadataelement (fält) med angivna värden. Metadataposten beskriver en specifik informationsmängd eller informationstjänst. Uppsättningen metadataelement i metadataposten styrs av en metadataprofil.

Källa: Naturvårdsverket

Metadatuuppgift

Specifikt värde för ett metadataelement

Källa: [ISO 19115-1:2014](#)

Metadataprofil

En metadataprofil specificerar vilka typer av element (fält) som ingår i en metadatapost. För varje ingående element anges vilka krav som gäller. t.ex. elementets typ och om elementet är tvingande eller frivilligt (dvs måste anges eller inte).

Källa: Naturvårdsverket

Myndighetspublikationer

Myndighetspublikationer är så kallad ostrukturerad information, vanligen rapporter/publikationer som omfattas av e-plikt. Dessa ska levereras till Kungliga biblioteket (KB) som tillgängliggör information (metadata) om e-plikten i det nationella bibliotekssystemet Libris.

Källa: Naturvårdsverket

Med en egentlig myndighetspublikation menas här en publikation som vanligtvis består av bara en fil eller några sekventiellt lagrade filer. Myndighetspublikationen motsvarar ofta de publikationer som tidigare utgavs i tryckt form.

Källa: [Kungliga biblioteket](#)

Nyckelord

Sökord associerat med en viss resurs så att den kan återfinnas genom sökning.

Synonym: Sökord, Sökterm

Källa: [SIS-TR 14:2012 Geografisk information - Metadata på svenska](#)

Nyckelordslista

Förteckning över nyckelord och deras definitioner

Synonym: Tesaurus, Nyckelordslexikon

Källa: [SIS-TR 14:2012 Geografisk information - Metadata på svenska](#)

Samlingskatalog

En samlingskatalog är en metadata katalog som innehåller metadata hämtat från en eller flera andra metadata kataloger.

Källa: Naturvårdsverket

Standard

Dokument som är upprättat i konsensus och fastställt av erkänt organ och som för allmän och upprepad användning ger regler eller riktlinjer för aktiviteter eller deras resultat, i syfte att nå största möjliga enighet i ett visst sammanhang.

Källa: [Rikstermbanken](#)

Tjänst för informationsmängder

TODO: Återbruka kommande beskrivning av begreppen API och tjänst som tas fram av Byggblocket API-hantering.

Ämnesord

Ämnesord är ord som beskriver innehållet i eller formen för till exempel en bok eller en film. Det är vanligt att böcker i en bibliotekskatalog är försedda med ämnesord.

Man skiljer mellan "fria" ämnesord och "kontrollerade" ämnesord. Kontrollerade ämnesord hämtas från en ordlista (thesaurus) med godkända ord. I ordlistan finns hänvisningar mellan synonymer.

Källa: [Wikipedia](#)

Ämnesordlista

Systematisk förteckning över termer inom ett visst ämnesområde.

Exempel på ämnesordlistor är

[GEMET](#)

[EUROVOC](#)

Synonym: Tesaurus

Källa: Naturvårdsverket

Övriga handlingar

Övriga handlingar är handlingar som inte är myndighetspublikationer eller datamängder.

Källa: Naturvårdsverket

SMART
MILJÖ-
INFORMATION

